

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. фебруара 1882. Год. XIV.

ПОЛОЖАЈ УЧИТЕЉА ПРЕМА НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ САДАЊЕ ШКОЛЕ.

(Предавање М. Петровића, читано у Х. главној скупштини хрв. педагог. књиж. збора.)
(Свршетак.)

Да пређемо на рачун. Сматра се, да важност рачуна за васпитање лежи у том, да развија снагу суђења, дајући јој оштрину, коју изискују егзактне науке. Да се та целъ постигне, за то нису нужни никакви многостручно сложени примери, нису нужне измишљене задаће, које никад у животу не сусретамо. О учењу рачунских правила на памет нећу да говорим, јер тога хвала Богу нема већ више ни у једној бољој школи. Али још једнако даје се прекомерна важност напаметном рачуну и многи га сматрају најизврснијим брусом за разум. Хвалѐ га, да он даје свест, самосталност и још друге красне врлине. У граничарским школама заузимао је напаметан рачун знаменито место и запета су граничарски ђаци у том погледу достигали велику савршеност. Па јели се какав знатан утицај од тога видео у народу? Сваки напаметан рачун са већим бројевима или са више радња мучење је за разум и не снажи га, јер је то ствар памтења и дресуре. Стваран живот не изискује од нас таква исполнска дела; чим нам је који рачун више мање сложен, узимамо перо или оловку. Изналазење начина, којим ваља приступити задатку, ствар је разума, саме рачунске операције механичан су рад. Зато и у том предмету ваља се држати мере и не хтети све. Колико се златног времена изгуби у таквим школама, у којима хоће све да уче, а то је сигурно средство, да се занемари права настава. Наравно да ту несмемо да питамо за васпитање. Одкуд времена, да се и њим занимају?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Уз рачун учи се у основној школи још и геометријско обликословље. Предмет тај заслужује заиста највећу негу и он је позван, да у школи будућности заузме можда једно од најважнијих места. Нема тога предмета, на ком се у посматрању може толико вежбати и који у толикој мери може пробуђивати оно цењено духовно својство, што га зовемо комбинацијом. Фребел, којег се име данас на све стране слави открио је велику вредност тога предмета за образовање. Али да геометријско обликословље донесе онај плод, који треба и који може донети, нужно је да се сасвим другчије учи, него што се то сада чини. Облици морају да се уче на телима, на којима се налазе. Сасвим је погрешна метода, која већ у елементима дели облик од тела, те свако за себе гледа. Тело је са својим обликом једна целина и као таква треба и да се учи: нема тела без облика ни облика без тела, обоје постоји само заједно. Учитељи, који раде обликословље са линијама, које вуку на табли и на папиру, не треба да забораве, да су те линије само знаци правих линија, да су дакле нешто апстрактно и да се на том основу не да солидна зграда подићи. Те су апстракције прагрех уобичајене геометријске наставе и из њега пониче стотина других грехова. Вуку се на табли, која кос положај заузима, вертикални правци; одређује се једнострано прав угао и т. д. Продре ли једном у све учитељске кругове уверење, да и за овај предмет важи правило: најпре ствар па онда знак, тада ће геометријска настава бити сасвим лака ствар како за учитеља тако и за децу. Сећам се речи савног минералога пок. проф. Квенштета, код кога сам у Тибингену слушао кристалографију. Кад ми ученици његови тешко схватасмо гдекоје ствари, он нам се смејао: Видите, господо, то су ствари сасвим лаке и опкладићу се, да их могу сасвим добро да науче и деца у основној школи; али наопака метода, која влада у данашњим школама убила је у вама сву комбинацију, у место да су се трудили, да од вас направе разумне људе, хтели су од вас да створе геније. Врли учитељ завршио је своју експекторацију дугачким: ах геније! ком смо смисао добро разумели. Не једаред размишљао сам после о тим речима и искуство ме уверило како су оне биле дубоко основане. Познавање геометријских облика може већ да буде предметом прве наставе, као што му је и Фребел дао места у својој системи, коју је удешавао за децу пре школског доба. Могло би се шта више тврдити, да

почев од неког извесног доба обликословје све теже у главу иде, што се доцније њим одпочне.

Радо се говори, велештована господо, о знањима као о душевној храни и запста са пуно основа. Јер као што јело и пиће одржава и крепи тело, тако исто знања одржавају и крепе дух. И као што свако јело и пиће није храна за свакога, него мора да се бира по добу и другим околностима, мора да се пази на приуготовљавање и да се мотри на каквоћу и количину, тако се та паралела даје до у саме потанкости применути на знања по њихову значењу као душевна храна. Избор те душевне хране није остављен нама учитељима, она је означена у наставном програму. Наш је задатак, да ју приуготовимо како треба, долазимо дакле у положај угостиоца. Добар и савестан угостилац неће сва јела приуготовљавати на један начин, он зна, које треба да кува, које да пече или прига, који зачини кому доликују, он пази на количину и ред, у којем ће да их износи на стол, како би гости примали сва са једнаким уважањем; он измеђује зналачки вина за појединим јелима, како би се тек увек у једнакој снази одржао, те да се осети пријатно задовољен истом на крају гозбе; и сама тешко сварљива јела уме он тако да приуготови, да послуже цели хранења. У положају тог доброг, савесног и вештог угостиоца налази се учитељ. Његови су гости његови ученици, којих дух треба да храни, старајући се, да им се тек не поквари, него да се одржи у крепости све, док се гозба не сврши, а то је, док их не испратимо из школе у живот У којој се школи на то пемишља, ту се ништа од онога, што се учи, не изгуби, него се све свари и постане трајна својина, исто као што и храна, која се свари, уђе у крв, те нам даје снагу да живимо.

О ДОМАЋИМ ЗАДАЋАМА.

На пољу општег васпитања једва да има таква питања, у ком би се назори тако разилазили, као баш у овом, које хоћу да расправим. Да је томе збиља тако, довољно доказује и та околност, што има учитеља, који само веома ретко задају домаће задаће, дочим други баш сасвим противно раде; с друге стране пак једни задају сасвим механичке послове, а многи опет од детета захтевају самосталан рад.

Који ретко задају домаће задаће, ти очито полагају главцу важност на школско учење и радњу, те мисле, да и сама школа може решити своју задаћу; или пак знаду, да оваке задаће често праве други, па тако да отуда нема никакве користи. У том погледу, да школа и сама може решити своју задаћу, варају се ови, јер ни не гледећи на то, да је школско

време прекратко за решавање што могуће више практичних задаћа, не смемо с друге стране ни то заборавити, да децу по могућности морамо приучавати на саморад, па то је поглавито узрок, из ког морамо полагати неку важност на домаће задаће. Да пак деца сама направе своје задаће, морају им се исте пре речју потанко растумачити и дете тако приправити, да их и само може решити, па онда за стално неће јуришати на своје родитеље и старију браћу, да им помогну.

Ове задаће мора затим учитељ сам прегледати, да се осведочи, да ли су тако израђене, како их је пре у школи растумачио. Онда може одмах приметити, да ли их је други израдио, ил један од другог преписао. Природно је, да таква шта ваља одмах укорети, те да се поднипошто не сме трпети. Без брижнога и строгага надзора немају домаће задаће никакве вредности, шта више деца се приучавају на неред и запемарење својих дужности, а тим се на штету будућег грађанина и општега добра може ослабити чувство дужности.

Они учитељи, који дају преко мере много домаћих задаћа, падају у другу крајност. Они мисле, да чим више задаћа дају, тим већу вештину да ће постићи деца; но варају се. Ако дајемо преко мере много задаћа, не само да их у школи не можемо ваљано приправити, односно протумачити, (ако хоћемо и друго што да радимо, а не само да задаће задајемо) него и деца не могу сама да направе задаћу, те наваљују на бољу браћу, да им помогну. Кад би ови само помагали, неби бар сасвим била промашена васпитачка цел; но већином, да се што пре ослободе, седну на направе, добро или зло, а деца препишу. Па ово је можда још повољнији случај, јер дете, ако и није само начинило, ипак донесе задаћу, што бар по нешто умирује његово осећање дужности.

Но ако родитељи, браћа и т. д. ради немања времена или из другог узрока не помогну, а дете само не може направити, онда је присињено, да ма и без своје кривње без задаће иде у школу.

Из почетка је немирно, кадгод нема задаће, а особито, ако га учитељ позове на одговор, горчином му се напуни младо срце, па ако га учитељ још казни, посве се огорчи. Овака пропуштања се наравски опетују (но погрешком учитеља), дете се посве редовно приучи запемарењу дужности, узима ствар на лако, јер се приучи учитељевом опомињању, корењу или казнењу, јер осећање дужности nestало је укупно са осећањем поштења. Но онда, ако учитељ обичава давати много задаћа, редовно настауна још и друга околност. Учитељ не надзире, ни не може надзирати, односно не може прогледати све задаће, па се не брине, како их је ко направио, или бољим ученицима, тако званим пазитељима, повери прегледање истих. У првом случају ће барем половина занемарити своју дужност, па који ју испуне, учине свој посао само површно, јер знаду, да им се радња и онако неће прегледати, што води до површности, а нерадници посве се занемаре. Ако ли се пак пазитељу повери прегледање и надзор онда цело предајемо у руке ненадежну детету, што такођер има своје штетне последице (мито, пристрасност и т. д.) У погледу домаћих задаћа нека учитељ никада не сметне с' вида, да ма како оне биле важне у погледу приучавања к самораду, ипак школа има обавити главни посао.

Давати задаће без ваљане приправе и надзирања, односно без тачног прегледања, пре је штетно, него ли корисно.

Сад пређимо на оне, који држе, да је боље давати деци само механичке задаће, те који излазе са онога иначе доброг гледишта, да дете не може самостално радити.

Ови дакле већином дају краснорисне или чистописне задаће. Оваке радње се онда и збиља само механички обаве, па да овакав рад нема успеха, јер место да образује, убија наклоност према слободнијем раду, те приучава на рад без мишљења—то може свако искусити, ко будном нажњом пропрати моменте дечјег развијања.

Но исто толика, ако не још већа погрешка је, кад држимо, да су деца за све способна. У ту противну крајност падају они, који без довољне припреме задају размерно много теже задаће, него да би их деца могла сама решити. Но не задајмо никад такова шта, чега нисмо унапред протумачили, јер већ горе смо разложили, до чега то води. Ако на пр. дамо рачунску задаћу, нека се пре прочита, па онда згодним питањима наведимо дете на то, којим начином се има задаћа решити.

Ако се у оваким случајевима сходно употреби испитујући начин, изврсну ће службу чинити, много бољу, него да се упуштамо у дугачко тумачење. Поглавито можемо за време испитивања чинити поједине примедбе. Тако ваља поступати и код писмених задаћа. Задаћа се установи или на табли напише, онда се испитивањем и уметнутим кратким тумачењем разјасни и опетовано испитује, док се учитељ не осведочи, да сви разуму задаћу и да сваки зна, како ју ваља направити. Сад већ умирени можемо поверити деци израду, па она ће то код куће без сваке помоћи и учинити моћи. Овакав поступак имаће и успеха, који ће једнаким начином обрадовати и учитеља и ученике, те који ће у ученицима пробудити вољу к раду и ојачати им радну снагу.

(Свршиће се.)

ИЗ ШКОЛСКОГ ЖИВОТА.

II.

Пре него што сам наставу отпочео, помолих се са мојим ученицима Богу; отпојасмо тропар: Рождество твоје и док деца још не седоше наставих тихим гласом: Драга дечице! Овај човек што мало час овде беше, отац је ваше другарице, наше добре Ане Р., он ми је јавио, да је Ана умр'ла. Сиротица боловала је три недеље дана и Бог се смиловао, те је опростио мука и бољетице; она је јутрос рано испустила своју добру душу. Помолимо се сви заједно милостивом Творцу за благу душу наше покојне Ане, нека би јој милостиви Бог дао рајско насеље; прочитаћемо „отче наш“ и отпојати „вјечнаја памјат.“*) Кад је ово било свршено рекох: Ти Мирко иди, те ђачким звоном огласи смрт наше покојнице. Док је овај трипут одзвонио, стајасмо прекрштених руку, а иза тога се прекрстисмо, изрекосмо: *Бог да јој душу прости* и приступисмо раду по распореду часова. Исто је то и у исти мах учинила и гђа учитељица са млађим разредима, пошто сам се ш њоме у томе споразумео.

Старије ми ученице проплакаше а једва сам се и сам уздржао.

*) У место овога могло би се отпојати: Со свјатими упокој и т. д.

Разуме се, да је сутра-дан цела школа (којој је Ана принадала) отпратила до гроба покојницу.

Пак да видимо шта се оваковим поступком постизава.

Позната је ствар, да су сви учитељеви напори јалови, ако га ученици не љубе. Да у својих ученика задобије љубав, мора их и сам искрено љубити; искрену пак и истинску љубав од вештачке и привидне уму деца и да разликују. Учитељ, који искрено своје ученике љуби, он је саучесник у њиховој радости и жалости и ту се ученици увере о учитељевој љубави, а има ли zgodнијег тренутка за изјаву тога саучешћа него што беше овај описани случај? Осим тога, негује се овим начином хришћанска љубав, која треба да загрева њихова млађана срца: да узмогне љубити другог као себе самог. Па и родитељи ученика приступиће корак ближе учитељу, а тим се начином ствара могућност да завлада љубав, склад, хармонија између родитељског дома и школе, између те две куће васпитаонице.

III.

Драги пријатељу! Питате ме, ко овде звони на ђаке јутром и после подне и жалите се, да Ви то сами морате радити, јер школски послужитељ неће. Код мене ствар у томе стоји ево овако: Од школ. послужитеља то и не тражим, јер су ови јадници код нас по сели наплаћени са 15 ф. годишње, пак би грехота било захтевати, да ту по цео дан пропусте зарад звонења и дворења учитеља и деце. Ја зато сваког понедељника после 10 сати у одмору, који траје 10 минута, одредим по два ђака на дан за звонење и то овако: један из старијег (III. и IV. разреда) а један из млађег одељења (I. и II. р.) звоне у уторак, друга двојица у среду и т. д. до понедељника. То наређивање иде редом по скамијама једног и другог одељења, а ако је који ђак ту своју дужност неоправдано занемарио, каштига му је та, да ће га ред прескочити, кад опет до њега дође, а то му је доста. Зашто по двојицу наређујем, сетићете се и сами, јер се један може баш оног дана поболети или другим разлогом од школе изостати, а друго, да се млађи уз старијег за раније учи и сате познавати, па и звонити. Тако радим већ толико година, и код мене је увек у право време звоњено; док су две четврти на кули куцнуле већ они за уже. Више од два ђака не смеју никад звонити. Мене је томе научило моје искуство. Ви сте дакако млад учитељ, али док бољег начина не пронађете, придржите се овога.

Пак да Вам одговорим и на друга питања. У оном времену од 10 минута наредим истим начином и за сваки дан по две „редуше“ девојчице, којима је задаћа, да раније у школу дођу и ту праšину побришу са учитељевог стола, столице, с ормана и прозора, да воду унесу и т. д., а осим свега тога наређен је за сваки дан по један „старешина“, који пази на ред. Ово је ученик или ученица IV. разреда и сваки старешина задржи свој редни дан кроз цео месец дана, а тек онда је промена, т. ј. сваког првог у месецу наређујем, или ако хоћете „наименујем“ другу петорицу. Старешини је задаћа: да свога дана раније у школу дође, да пази јесу ли редуше свој посао људски обавиле, јесу ли звонари за времена стигли; кад је нужно, помаже у чему редушама; пази даље да

деца улазећи у школу не уносе на ногама снег или блато, мотри еда ли се сваки у школи забавља послом, еда ли је сунђер поквашен, а своје примедбе саопштава учитељу чим је овај у школу дошао. Учитељ, ако би што имао да решава или суди, чини то после школских часова, задржав оптужене ђаке заједно са старешином. Старешина ми је неки помагач, „шедатор“ „монитор.“

Ето то Вам је мој млади колего! ситуациони план моје школе и поретка у њој. Многи, коме је школски живот мање познат, држао би овако наређивање и уређивање као какво дечије сиграње; у истину пак оно је корисно, шта више и нужно, особито за наше сеоске школе, у којима је по стотина и више деце стрпано, и где немамо школског послужитеља, који би се ових побрeјаних дужности латио.

То је као што видите подела рада слична оној у каквом добро уређеном породичном или иначе каквом друштву.

Дођите ми у четвртак, да коју о овим нашим стварима усмено више проговоримо, а дотле остајте здрави Вашем искреном колези

Г. В. учитељу.

ПРИВИКАВАЊЕ НА РЕД И РАД У ШКОЛИ.

I. Циљ.

1. Лепим поступањем треба дете да постане поверљиво и да заволе школу.
2. Треба да научи да нази и да се телесно покреће. Прва гимнастичка вежбања.
3. Треба тако наочигледним путем да научи, да разуме говор у школи.
4. Та вежбања треба да су прелаз даљем вежбању у говору и посматрању.

II. Извођење.

1. *Прва шага, која се стављају деци.* Деца су поседала у клупе. Мушка и женска деца седе одељено, а учитељ нази на то, да деца која се познају или су из једне улице дођу једно поред другог. Кад су се сва сместила, почне учитељ: Ви сад седите на својим местима; ту ћете сести и сутра, кад у школу дођете. Али сад сам рад да сазнам, како се свако од вас зове! (Најпре пита поверљиву децу.) Како се ти зовеш? Никола. Ти? Јова и т. д. А ти? Марија. Ти? Даринка и т. д. Ти си Никола твоје име лепо јасно казао. Тако ваља, кажи га још једаред тако! Али ти, Јово, ниси тако јасно твоје име казао. Ајде кажи га као Никола. Тако, то ваља!*) Још једаред! Нека ми и свака девојчица каже још једаред своје име лепо јасно! Ајде ти, Катице! Тако ваља! Кажи и ти Маро твоје име тако јасно!

Сад ћу још једаред све да вас питам; али сад немојте више да кажете: Степа, него: Мени је име Степа, не: Милица, него: Мени је име Милица. Пазите! Како је теби име? Мени је име Степа. Добро је! Али

*) Тако похваљивање је у почетку нужно, да се бојажљива деца окураже. Али већ овде ваља у том умерен бити, а доцније ваља сасвим да престане.

још јасније! Још једаред! Како је теби име? Мени је име Петар. Али сад да видимо, да ли сви знате, како се зову ваши саученици. Онај, на ког покажем, нека пита свог суседа. (Учитељ покаже на А.): Како ти је име? Б: Мени је име Алекса. Учитељ покаже на Б.: Како је теби име? Б.: Мени је име Бранко и т. д. Сај ћу ја сам да вас питам за имена ваших саученика. Како се зове први мушкарац? Први мушкарац зове се Бранко. Како други мушкарац? Како последњи у првој клупи? Њему је име Стева. Како се зове друга девојчица у овој клупи? Њој је име Олга итд.

2. *Телесна шкретања.* Кад вас питам или прозовем ваша имена, онда увек устаните. Пазите? Да видим, јесам ли упамтио ваша имена. Никола, устани! Стево, устани! Сад ћу да вам командујем, као да сте мали војници. Ја ћу казати: У — стај! Чим чујете „стај“, а ви се дигните! Алекса, у — стај! Петре, у — стај! Сви у — стајте! Али сад треба и управо да стојите. Груди напред! Главу у вис! Руке доле! Седите! Ставите руке на сто! Ставите их на груди! Скретите их! Пљесните рукама! Покажите руку, којом држите при јелу кашику, виљушку! То је десна рука. Кажите сви заједно! Покажите десну руку! Којом руком треба да држите кашику? Учитељ: Друга рука зове се лева. Покажите је! Подигните леву руку у вис! Подигните обе руке у вис! Десну руку под сто (скамију)! Горе! Доле! Покажите десну ногу! Ставите ју напред! Натраг! Леву ногу напред! Натраг! Окрените главу на лево! На десно! Гледајте у врата! У сто! У пећ! Гледајте мени у очи!

3. *Упогребљавање знакова.* Досад сам вам, кадгод сте требали да устанете, рекао: Устајте! Али одад ћу дати само један знак, кад треба да устанете и опет да седнете. Кад овако урадим: (покрене руку горе) онда устаните; а кад овако урадим: (спусти ју доле) онда седните! Упражњавање с појединима, после с целим разредом.

Кад сте хтели да одговарате, ви сте викали: „Ја, ја, ја, господине!“ Али то није лепо. Не треба да вичете, него подигните само кажипрет (покаже га) десне руке у вис (овако!) Да видим, да ли сте то запамтили. — За тим се опетује пређашње. Пита се за имена, за предмете у школи и т. д. Деца треба да се навикну: 1. да сваки одговор лепо јасно и у потпуној реченици искажу; 2. да је свако питање управљено на све; 3. да деца, која желе на исто да одговоре, треба да се пријаве знаком; и 4. да само оно дете сме да одговара, које на то учитељ знаком позове.

(Свршиће се.)

ПЕШТЕРА НА ОСТРВУ ФОРМЕНТАРИ.

Неколико ловаца лов ловећи недавно у једној шуми на острву Форментари у групи Балеара, дођоше до улаза неке пештере, те се решише, да ју провиде.

Како им је много трње споља и грдно камење унутри пречило улазак, то требаше доста времена, да прокрче себи пут; али пошто победише те прве сметње и пођоше да продиру у пештеру, расло им је све већма дивљење: галерија, што се отворила пред њиховим корацама, беше тесана човечијом руком, а дуварови са обе стране беху покривени неразумљивим натписима.

После више мучних часова дођоше најпосле до једне простране дворане, која издаваше арапску архитектуру и беше дивно сачувана. У средини исте лежаху два величаствена мртвачка сандука доста необична облика. Покриваху их металички покривачи стране и вештачке работе. Кад ове не без тешке муке уклонише видеше у сваком сандуку једну мумију: она у десном беше од једне младе женскиње, а у левом од старија човека, обе грдно велика узраста. Првој беше на челу дијадема од најскупоценијег камења, у ушима је имала црвене минђуше, око врата низ крупна бисера, а на прстима пуно прстења; другом беше на челу царска круна, а у десници скиптар.

Острво Форментара сво је узрујано са овога догађаја. Знадоше, да постоји та пештера, али све је бегало од ње из страха од змија, којих је тамо преобилно.

Од сретних ловаца остадоше четворо, да чувају благо, што га нађоше; остали отнутоваше у Мадрид, да известе владу о преважном изналазку.

(L' istitutore.)

(В. Г. Скарпа.)

РАЗЛИКА У САТИМА.

Избор сенатора у граду Пондишери (француска Индија) обављен је 8. јануара, а резултат истога био је познат у Паризу истога дана, што није никакво чудо одкако су повучени телеграфски каблови (жице под морем), али је мало чудновато, што је био познат за пет сати и десет минута раније но што је дотичан телеграм експедован из Пондишерија! Иако ћемо себи разјаснити ту противност. Меридијан од Пондишерија лежи 77 степени 31 минут источно од Париза. Пошто сунце пређе 15 степена за један сат, то му треба 5 сати 10 минута да од једног меридијана (Пондишери) дође до другог (Париз): другим речима, кад је подне у Паризу, онда је већ 5 сати 10 минута после подна у Пондишерију. Житељи француске Индије су дакле напред пред Паризом за 5 сати 10 минута. Резултат избора био је познат у Пондишерију у 9 сати у вече и депеша о том одмах је експедована, али је припела у Париз у 4 сата после подна, т. ј. за пет сати раније него што је предана.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Уларско министарство за богочаст и јавну наставу) одредило је Сави, Катарини и Милеви малолетњој сирочади иза пок. Владе Радивојевића, српског учитеља у Српском Ст. Петру укупну годишњу потпору од 150 фор. из земаљског учитељског пензионог фонда.

(Нови Сад.) Епарх. школки одбор решио је у погледу избора учитељских у последњој скупштини, да се има само потврдити избор

учитеља Јована Марића, а избор салашког учитеља Ђуре Каракашевића је одбачен; избор школског управитеља није мериторио решен, док се не доврши нека дисциплинарна истрага. Да неби дакле деца на салашу остала и даље без науке, умољен је од стране школског одбора епархијски одбор, да на то место постави привремено учитеља Милоша Белеслијина, док се исто својим путем стално не попуни. Из извештаја, што га је поднео благајник школског одбора, види се, да је фонд српских основних народних школа од г. 1877. до краја г. 1881. нарастао на 1110 фр. 92 н. Исти фонд прикупља се из венчаница и такса за погребе и сведоче. По извештају школског управитеља уписало се ове шк. године у свакидању школу 610 деце, али већ сада полази школу само 537 деце. *У туђим основним народним школама има наших 40 девојчица и 16 Српкиња.* (!! У. ш л.) У повторну школу уписало се од 562 способне деце 123, а иду у школу само 40. У шегртској школи од преко 80 деце уписало се 30, али иде редовно у школу само 10. („З.“)

(Београд.) Београдска општина повисила је свима учитељима додатак њиховој плати за стан и огрев од 59 динара на 70 дин., што има да важи од 1. новембра прошле године. Бог да прости! — Изишао је 1. број „Учитеља“, органа учитељског удружења за образовање и васпитање. Ово је садржај тог броја: Да се упознамо! (од редакционог одбора.) Потребна удружења (од Н. Р. П.) Школа и народ. О звуку. Белешке о просвети. Вести о учитељском удружењу. Књижевни огласи. „Учитељ“ излази трипут месечно, а стаје изван Србије 5 фр. на годину.

(Панчево.) Ово дана изађе овде 1. број новог листа, који морамо радосно да поздравимо. То је *Српкиња* поучан и забаван лист за наше женскиње.“ Ово је садржина првог броја: 1. Наш програм. 2. Наше више девојачке школе. 3. Женске у Римљана. 4. Невеста у Горњој Албанији. 5. Смесице. 6. Белешке. 7. Књижевност. „Српкињу“ уређује г. Јован Поповић, управитељ више девојачке школе у Панчеву. Она ће излазити 15. и последњег сваког месеца, а цена јој је за Аустро-Угарску на годину 3 фр. Несумњамо да ће наше женскиње похитати, да обилним претплаћивањем осигурају опстанак толи нам потребног листа.

(Загреб.) Нов владин оделни предстојник г. Иван Вончина примио је ових дана, како јавља „Napredak“ и учитељски збор кр. препарандија. Као све, тако је и овај збор примио врло љубазно, те га уверио, да ће и препарандије као врло важне заводе подупирати у сваком погледу. Уједно је изразио жељу, да се младом учитељском нараштају особито стави на срце, да као будући учитељи не буду само учитељи у школи и само у школско време, него да буду свуда и вазда прави учитељи народу. Особито је препоручивао, да се учитељски приправници ваљано учите у господарственој (економској) струци, нарочито у уређивању и уздржавању школских вртова, у чем се у последње време доста назадовало. Напоследку је нагласио, да ће влада за народно школство са своје стране учинити све, што зависи од ње, да ће и марљиве и заслужне учитеље оцхваљивати, награђивати и одликовати.—Земаљска мировинска заклада за

народне учитеље у Хрватској и Славонији, која је концем г. 1880. износила 195.922 фр., износи свршетком г. 1881. 227.040 фр., дакле се течајем прошле године умножила за 31.118 фр.

(Чешко свеучилиште.) Господски дом аустријскога државнога сабора примио је 9. фебр. по нов. кал. законски предлог о чешком свеучилишту. Исто ће се отворити идуће јесени у Прагу. Из свег срца поздрављамо нашу северној браћи ту велику културну победу.

(Француска.) Министар наставе наредио је да се имају одмах основати 30 женских гимназија у већим француским варошима. — Министарство се озбиљно занима оснивањем ђачких батаљона. Сада предстоји делење пушака за вежбање у пуцању; у тим вежбањима могу учествовати само она деца, која су прешла 11 година. Бачки батаљони бројаће 640 глава у 4 компанија. Први батаљон показаће се скорим у Паризу у новој униформи и оружју.

(Италија.) Министар наставе Бачели поднеће сабору законски предлог о облигаторним продужним школама, које ће полазити младићи од 16. до навршене 19. године. Недељом и свецем биће гимнастичка и војничка вежбања, а тежатницима у вече настављаће се не само у читању и писању, него и у реалијама и у познавању јавних установа. За те школе створиће се засебно учитељско тело, од прилике 12.000 људи, којима би држава просечно плаћала 800 франака. Те школе треба да се поступно за десет година уведу у целој Италији, а са оснивањем почеће се у већим местима. Заиста велики план, ком је цель, да се дечија школа развије у праву народну школу!

(Школе у Бугарској.) У прошлој школској години било је у Бугарској 1271 мушка и 83 женске основне школе, осим тога још 55 непотпуних општинских школа (са 1 или 2 разреда). Учитеља је било околу 1580, учитељака до 180.

(Из извештаја о српским општинским школама у Чуругу у Шајкашкој.) Осим три вероисповедне (једне римокатоличко-мађарске, једне протестантско-немачке и једне јеврејске) има у Чуругу пет општинских српских школа. Од ових три су фртаљске свака са I. и II. разр. и две централне једна са III. и IV. а друга са V. и VI. р. Способне деце за школу од 6—12. год. беше минуле године 720, од 12—15. год. 240. Уписано је 265, од ових било је 5 репетената. Походило је до краја шк. године школу свега 233 ученика и ученица. Само је 2 умрло. Осим 7 свиђсу оспособљени за старије разреде. Повторну школу походило је њих 50 ученика. Учитељи су: Јосиф Бугарски, Глиша Саблица, Паво Коњовић, Бранко Јанковић, Стеван Јанковић, ово је редом којим су школе споменуте. Школа је започета 5. септембра 1880. а свршена 18. јуна 1881. Похађање зими било је добро, лети прилично. Записници и искази школски вођени су потпуно и уредно. У пролеће, када је највећа ора орања за кукурузе или зоб, или кад је копња кукуруза и у јесен о берби кукурузној — виноградска је овде незнатна — по једну недељу разреши одбор децу од школе да помогну родитељима у пољу. Школска књижница има нужне на срп. језику помоћне учевне књиге; слике за очигледну наставу од Вагнера за природопис и за физику; малу збирку физикални справица; математична

учила; нужне мапе, глобусе; пртежне прегледалице, све до сад штампане мађарско-српске букварове и читанке. Све школе имају нуждан намештај а две новоотворене школе имају скамије по новом пропису. Напротив, велики је недостатак још што школске дворане ових нових школа неодговарају закону школском, још су у приватним кућама, али се све нужно спрема да се и томе одговори. — Материјално стање: Чурушке срп. општинске школе имају 150 јутара школске земље, што доноси да 2000 ф. годишње, даље „школски фонд“ од 9000 ф., што доноси 720 ф. камате, Grenzfond 12.000 ф. кога је камата уступљена школама и доноси 960 ф. школарина 10% по порезној фр. која доноси 1500 фр. годишње; али све осим земљиног прихода неуредно утиче у касу, јер општина прво порезу на своје — општинске — дације живо утерива, те нема каде школске, као обично школско је последње, и тешко би школи и учитељима било да није школске земље. Осим пет здања у којима су школе има још једно које носи 300 фр. кирије. Дакле свега прихода 3480 фр. — Расход; на пет учитеља 1940 фр. (!), послужитељима школским 150 фр. огрева и дрва шиолама и учитељима 350 фр., на репарацију шк. здања 400 фр., порезе 264 ф. камате за зајам од 7000 ф. 490 фр., на библиотеку и књиге сиромашној деци 100 фр., рачуновођски трошкови 150 фр. — свега 3940 фр. По овоме приход би надмашио расход, али због неуредног утеривања камата једва се на крај излази. Од „Ђачког фонда“, који је основан 1866. по светосавском водоосвећењу у школи — што сваке године од то доба бива — када свештеник ил учитељ збори коју сходну просветитељу, а ђаци речитују жиће светитеља и још коју српску декламују, докле тутори купе од присутних прилоге: набављено је од једног дела камате истога фонда три пара хаљина најсиромашнијим а добрим ученицима и на бадњи дан подељено. Ово ће се од сада сваке године чинити, али с јесени. Што се тиче местног стручног надзора, тога још нема амо, ни управитеља као у вероисповедним српским, ни равнајућег учитеља као у комуналним школама. Учители свесни свога позива, савесно и договорно врше своју дужност. Одборници их кадгод походе; једаред пред избор земаљског посланика срезка власт, а пре тога жупанијски шк. поднадзорник. Завршујући овај извештај сетих се на заузимање гд. Стојадиновића баванишког учитеља, да изда шематизам школа и учитеља српских. Његово писање и мољакање, да му нека браћа из своје околине нужне податке побележе и пошљу остаде узалуд, те мораде престати од своје по учитељство корисне намере. Како ли би нам нуждан био шематизам, да се боље и тачније познајемо, а и наше српске општине и њихово заузимање и надгитање за школу и за просвету да чистије знамо. Мислим, да би ову празнину могла гг. протопресвитери српски испунити, и то приликом својих окружних прквених визитација, па би овом листу могли слати, ма то и сваке друге ил треће године чинили. —

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

3. *Познавање домовине и света или отаџбине.* Удесио Пет. М. Никетић. Београд 1881. 8^о с. 56. Цена по динара.

У овој књижици израђен је материјал, који се има предавати из отачаственице у другом разреду основне школе у кнежевини Србији. Она је израђена по наставним начелима садашности. Познавање домовине почиње школом, отуд се прелази у школску дворану (двориште?), на улицу и т. д., те се тако поступним ширењем познавања долази најпосле до појма о срезу, округу и држави. У разлагање су уплетене како ваља разне приче и песмице, које нам је у великом броју дао наш песник-првак Ј. Јовановић Змај, одкако се посветио дечијој књижевности. С те стране нема књизи замерке и учитељи ће ју радо у руке узимати. Писац истина вели, да је намеравао, да даде ручну књигу ђацима, али ми судимо, да за тако мале ученике нису никакве ручне књиге, а најмање ручне књиге за отачаственицу.

Има неких места, која би желели да се изоставе или прераде, ако дође до другог издања. Каква дидактичка циљ треба н. пр. да се постигне питањима као што су: „Личи ли нас на овцу“ (с. 18) или „личи ли коњ на краву?“ (с. 22.) Одговор ученика, који гледају само на облик, што им га пружа целина, биће на ова питања врло кратак и то разуме се у негативном смислу; а то слабо вреди на овом степену за развијање разума. Има и појединих израза, које треба поправити. За овце се н. пр. вели да су „много глуше“ (с. 19.); „виногради се сеју“ (с. 35); „на граници роди шишарка“ (с. 36), баш као да је шишарка какав плод; „година обична“ (с. 50) уместо проста.

Говорећи о разлици између људи долази писац и на богаташе и сиромаше (с. 28.) За представљање те разлике узима он као супстрат ученике. Који купују сами школске књиге, то су синови богатих родитеља, а којима општина даје, то су синови сиротних родитеља. Сви се педагози у том слажу, да тако разликовање деце није умесно. Подела ученика по имању њихових родитеља противи се свима правилима васпитања, нема у њој никаквог васпитног момента и учитељ треба добро да се чува, да ту разлику потезе.

Најлошије су испале оне стране, које говоре о метеорологији. Ту се учи баш горопадним стварима. Шта је ваздух? Писац каже, да је ваздух *ладовина* (с. 38). „Ваздухом дишемо“ (с. 39.) уместо: ваздух дишемо. „Ветар је *заљуљани ваздух*, кога и видимо (?) и чујемо“ (с. 39.), а тако је и „*промаја заљуљан ваздух*“ (с. 40). Види се, да г. писац не уме да разликује појаве од њиховог супстрата. „Кад се вода на ватри у бакрачу загрева, претвара се у врло ситне *водене мехуриће*. Ови мехурићи зову се *пара*.“ (с. 43.) А зна се, да је пара ваздушасто тело, а водени мехурићи иду на сасвим други лист.

Али све то није ништа према ономе, што нам г. писац говори о муњи и грому. Да наведемо то дословно као куриозум, какви појмови постоје још у деветнаестом веку и то у кругу учитеља, учитеља велим, који хоће да уче не само мали круг деце, него све своје садругове и сав народ. Ево да чујемо: „Доста пута пара у облацима постане тако *запалива*, да се *сама од себе запали*, па је *за то (!?)* зовемо *електрична пара*. Чим се само додирну два облака с *јелектричном паром*, одмах из њих *скаче велика варница*, коју зовемо *муња*. Ако је *електрична варница* ма-

ла, остаје у облаку; ако је већа; пада доле на земљу; ако је пак облак висок и онда остаје горе, а ако је низак пада доле и онда се зове пром. (С. 45.) Исто тако и два облака кад се додирну с јелектричном паром чућемо пуцањ, само се овај пуцањ зове: *грмљавина* (С. 46.) Кад сам пре десет година имао дужност, да на стотину старијих „учитеља за нужду“, који нису ни акве школе учили, испитујем, онда сам често слушао слична тумачења о муњи и грому и онда сам могао заједно са осталим члановима испитне комисије да им се слатко насмејем. Али кад учитељ, који хоће да је савремено образован, таке назоре о најобичнијим појавама има, па их још и штапом шири, онда том не могу више да се смејем, него морам с болом да констатујем, да се *таким списатељствовањем не подиже углед учитељског ст. лежа.*

М. П тривић.

Р А З Н О.

(*Књижевност.*) Књижара браће Јовановића у Панчеву издала је књижицу „Свети Сава први српски архиепископ, светитељ и просветитељ народни. Написао Л. П.“ Цена 15 н. У истој је лено описан живот св. Саве и његовог оца. Особито се може препоручити за даривање ученика. Пред насловним листом налази се лик св. Саве. — Иста књижара издала је и књижицу „Цар Душан у народним песмама са сликом његовом.“ Цена 15 н. У њој су побране све песме, које говоре о цару Душану. Поменута књижара издала је већ 11 сличних збирака и књижевна критика одазвала се одобравајући том подузећу. — Накладом марковићеве књижаре у Вршцу изађоше „Три приповетке с немачког од Николе Марковића (Панучица. — Приређивачки одборник. — Једнака топлота за све.)“ Цена 25 н. — Др. Никодим Милаш архимандрит у Задру позива на претплату на књигу „Славенски апостоли Кирил и Методије у 1881. години.“ Књига ће бити повелика и стајаће два форинта. Обратити се ваља писцу или књижари Ивана Водицке у Задру. — Изишао је 1. и 2. број „Здравља“ за ову годину на Цетињу, камо се међутим преселио уредник др. Милан Јовановић-Батут. Кад је исти лист пре две године дана почео овде да излази, поздрављен је са свију страна најтоплије. Те симпатије ваља да га сусретну и сада. „Здравље“ стаје на годину 4 фор., а претплата из Аустро-Угарске шаље се под адресом Р. Ramadanović Cattaro (Здрављу“) — Изишла је „Црквена хронологија“ од Милутина Ратковића врдничког игумана. Стоји 40 н. а наручује се код г. писца у манастиру Врднику. — Добисмо 49. и 50. књигу „Гласника српског ученог друштва“. У првој се налази и рад професора учитељске школе у Сомбору М. Петровића под насловом: „Неколико приложака експерименталној физици.“

(*Мостар.*) „Српском колу“ јављају из Мостара, да је тамо на св. Саву уапшен надзорник српских школа г. Бекић. Повод су томе дали немири у Босни и Херцеговини.

(*Како се старају у Америци за школу.*) За 15 последњих месеца поклониле су приватне личности у Сједињеним Државама 19,000.000 долара за васпитне цели.

(*Јавна захвалност*). Приликом прославе св. Саве у овомесној школи поклонили су г. Гавра Костић, пол. општине брестачке начелник и председник месног школског одбора и г. П. Јовановић, општ. бележник 3 фор. на ту цел, да се деци набави какав српски дечији лист. На исту цел приложише по 1 ф. и два овдашња становника, који су секли школски колач, Сава Бошњачки и Сава Небригић. Заједно са мојим малим ученицима изричем тим врским Србима овим јавну захвалност. У Сибачу 15. Јан. 1882. Лазар Живојновић учитељ.

(*Тоциљарско друштво у Сомбору*) поклонило је од прихода са једне игранке 30 ф. на корист ученика српских основних школа у Сомбору. Школски одбор прикључио је даровану суму фонду за набављање обуће сиротој школској деци.

(*Школе у Јапану*.) Државни су заводи свеучилиште у Токиу; приправна школа за то свеучилиште; енглеска школа у Осаки, нижа и виша препарандија у Токиу; препарандије у Осаки, Миагхи и Нагасаки и с истима спојене народне школе; препарандија за учитељице у Токиу и шљом спојена народна школа; завод за стране језике у Токиу. Свеучилиште основано је г. 1855., течај у истом траје 6 година а г. 1878. било је у њему 1400 ђака. У приправној школи, у којој траје течај 3 године, а предаје се енглески, било је 300 ђака. У препарандијама за учитеље било је 500 приправника, а у оној за учитељице 250 приправница. Г. 1875. било је свега 24.517 јавних школа, од којих 24.225 народних. Ове полазе деца од 6. до 14. године. Народна школа дели се у нижу и вишу, а течај у свакој траје 4 године. Наставни предмети су за нижи течај: читање, писање, рачун, диктати, писмени састави, географија и морал — за виши: историја, физика, цртање, природопис. По околностима предаје се још и цртање, гимнастика, хемија и т. д., а за женску децу долази уз то ручни рад. Свега је било ученика 1,947.143, што за цело становништво (34,008.087) износи 5.76 ученика на сто. У препарандијама су наставни предмети; домаћи и општи земљопис; народна историја, историја Кинаја и историја Европе; аритметика и алгебра; физика; хемија; физиологија; национална економија; природопис; етика; цртање; писање; просто књиговодство: писмени састави; гимнастика; педагогија. У вишој препарандији долази још уз то: историја цивилизације; географија; астрономија; философија; тригонометрија и сложено књиговодство. Судећи дакле по тим предметима неби јапански учитељи и учитељице иза наших заостајали! (Päd.)

РЕШЕЊЕ РАЧУНСКЕ ЗАДАЋЕ У 1. БРОЈУ.

Од онога доба кад сам имао толико година колико ти сад имаш, ја сам постао старији за неки број година и кад ти будеш достигао моје садање године, ја ћу постати старији још за исти број година, или у свему за два пут толико година.

Али ја имам двапут толико година колико си ти имао пре извесног броја година; сада имам дакле четири пута више него што показује тај број, а ти си тада имао двапут толико. Ти си по том сада стар три

пут толико година и кад ти будеш имао четири пута више т. ј. моје садање године, ја ћу имати пет пута више него што је тај број. Кад обоје саберемо биће дакле у нас двоје девет пута толико колико је тај број. Тај број година је дакле $6\frac{3}{9} = 7$ година.

Мени је дакле сад $4 \times 7 = 28$ година.

(Кад будемо скупа имали 63 године, ја ћу имати $5 \times 7 = 35$ година, а ти $4 \times 7 = 28$ година.)

Решења добисмо од г. Светозара Арсенијевића учитеља у Остружници у Србији и од г. Милана Миличевића учитеља у Чаглићу. Решење г. Арсенијевића сасвим је коректно; он се истина служио алгебрајичним знацима, али их је лако могао да замене горенаведеним закључцима.

РАЧУНСКА ЗАДАЋА НАШИМ ЧИТАОЦИМА.

Краљ Луј Филип умро је г. 1850. На престо је ступио кад му је било 57 година, а дао је оставку г. 1848. Да се родио 5 година доцније владао би четвртину свог живота. Израдите по тим податцима годину његовог рођења.

(Ова задаћа ваља да се реши закључивањем. Решење заједно са именима оних, који су је решили, саопштићемо у 5. броју.)

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Јован Хорват наименован је за пр. учитеља у Товарнику, Милан Поповић за пр. учитеља у Будимци, а Ђорђе Ружичић за пр. учитеља у Шуљу.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Модошу. Плата 300 фр., 10 фр. паушала, 30 мет. ценага жита, стан са баштом и огрев. Рок до 26. фебруара. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Модош.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Ђ. Марковићу учит. у Ватин. Добијаћете у по цене, ако одмах пошљете претплату.

 Још се могу добити сви бројеви „Школскога листа од г. 1881. за цену од 2 фр.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.